

Suriyelilerin Ulusötesi İlişkilerinde ve Göç Sonrası Uyum Süreçlerinde Sosyal Medyanın Rolü¹

Tuba SÜTLÜOĞLU

Doktor Öğretim Üyesi
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
tuba.sutluoglu@bilecik.edu.tr
ORCID: 0000-0003-0044-2936

Sait VESEK

Doktor Öğretim Üyesi
Balıkesir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
sait.vesek@balikesir.edu.tr
ORCID: 0000-0002-6485-721X

Abstract

The Role of Social Media in Transnational Relations and Post-Migration Adaptation Processes of Syrians

This study focuses on the role of new media in transnational relations of Syrians and processes of social adaptation to the place they have migrated to. The aim of the study is to explore how the use of social media accompanies the pre- and post-migration experiences of Syrians living in Gaziantep. In the study which adopted a qualitative method and phenomenological design, semi-structured interviews were held with 12 Syrians under temporary protected status living in Gaziantep. In the study, the effect of new media tools and environments on the decision of Syrians to migrate and

1 Araştırmanın gerçekleştirilmesi için gereken Etik Kurul onayı T.C. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu tarafından 26.08.2021 tarihli ve 8 sayılı toplantıda görüşülerek çalışmada bilimsel etik ilkelere aykırılık bulunmadığına oy birliğiyle karar verilmiştir. (Evrak Tarih ve Sayısı: 03.09.2021 - E-54674167-050.01.04-41138). Evrak doğrulaması <https://www.turkiye.gov.tr/bilecik-seyh-edebali-universitesi-ebys> adresi üzerinden BSL49M37HC doğrulama kodu ile yapılabilir.

Bu çalışma, 4-5 Kasım 2021 tarihlerinde Adana'da gerçekleştirilen Yeni Medya Çalışmaları V. Ulusal Kongre'de sözlü bildiri olarak sunulmuş ve kongre bildiri kitabında yalnızca özet bildiri olarak yayınlanmıştır.

the effect of using these tools and environments in the diasporic field on the post-migration social adaptation processes were examined. Social media practices to maintain connections with Syria in transnational areas were also included in the study. The study results indicate that social media play an important role for Syrians in decision-making on migration and ensuring social adaptation after migration. The role played by social media in ensuring post-migration adaptation is concretized through its functions of facilitating language learning, participation in the labor market, acquiring information, and being involved in solidarity and assistance networks.

keywords: Syrian, immigrant, social media, transnational, Gaziantep.

Résumé

Le Rôle des Médias Sociaux dans les Relations Transnationales des Syriens et les Processus d'Adaptation Post-Migratoire

Cette étude se concentre sur le rôle des nouveaux médias dans les relations transnationales des Syriens et dans les processus de leur adaptation sociale sur le lieu de migration. L'objectif de la recherche est d'explorer comment l'utilisation des médias sociaux accompagne les expériences pré-migratoires et post-migratoires des Syriens vivant à Gaziantep. Dans le cadre de cette recherche, qui a adopté une méthode qualitative et un dessin phénoménologique, des entretiens semi-structurés ont été menés avec 12 Syriens vivant à Gaziantep sous protection temporaire. L'étude analyse l'impact des nouveaux outils et environnements médiatiques sur la décision des Syriens d'émigrer et l'impact de l'utilisation de ces outils et environnements dans le domaine de la diaspora sur les processus de cohésion sociale post-migratoire. Les pratiques des médias sociaux pour maintenir des liens avec la Syrie dans des espaces transnationaux ont également été incluses dans l'étude. Les résultats de la recherche montrent que les médias sociaux jouent un rôle important pour les Syriens dans les processus de prise de décision et de cohésion sociale après la migration. Le rôle des médias sociaux dans l'adaptation post-migratoire est incarné par leurs fonctions de facilitation de l'apprentissage de la langue, de participation au marché du travail, d'obtention d'informations et de participation à des réseaux de solidarité et de soutien.

mots-clés: Syrien, migrant, médias sociaux, transnational, Gaziantep.

Öz

Bu çalışma, Suriyelilerin ulusötesi ilişkilerinde ve göç ettikleri yerdeki sosyal uyum süreçlerinde sosyal medyanın rolüne odaklanmaktadır. Araştırmanın amacı, Gaziantep'te yaşayan Suriyelilerin göç öncesi ve göç sonrası deneyimlerine sosyal medya kullanımının nasıl eşlik ettiğini keşfetmektir. Nitel yöntem

ve fenomenolojik desenin benimsendiği araştırmada, Gaziantep'te yaşayan ge-
çici koruma statüsündeki 12 Suriyeli ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçek-
leştirilmiştir. Çalışmada, yeni medya araç ve ortamlarının Suriyelilerin göç etme
kararlarındaki etkisi ile, bu araç ve ortamların diasporik alandaki kullanımının
göç sonrası sosyal uyum süreçlerindeki etkisi irdelenmiştir. Ulusötesi alanlarda,
Suriye ile olan bağlantıların devam ettirilmesi noktasındaki sosyal medya pratikleri
de araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma sonuçları, sosyal medyanın göçe karar
verme ve göç sonrası uyumun sağlanması süreçlerinde Suriyeliler için önemli
rol oynadığını göstermektedir. Sosyal medyanın göç sonrası uyumun sağlanma-
sında oynadığı rol; dil öğrenmeyi, işgücü piyasasına katılmayı, bilgi edinme ile
dayanışma ve yardımlaşma ağlarına dahil olmayı kolaylaştırma işlevleri üzerinden
somutlaşmaktadır.

anahtar kelimeler: Suriyeli, göçmen, sosyal medya, ulusötesi, Gaziantep.

Giriş

Farklı sebeplerle yapılan göçlerin giderek arttığı, hareketliliğin esas olduğu günümüz dünyasında yeni medya araç ve ortamları göçmenler² için ne ifade etmektedir? Öyle ki, göçlerin artık kalıcı bir olgu haline geldiği ve “göç” kavramının bu döngüsel hareketliliği karşılamakta yetersiz kaldığı tartışılmaya başlanmıştır (bkz. Williams ve Graham, 2014; Righard ve Boccagni, 2015). Göçlerin niceliksel artışlarının beraberinde niteliksel olarak da farklılaştığı vurgusuyla ilişkilendirilen bu dönem, bazı düşünürler tarafından “göçler çağı” olarak ifade edilirken, bazı düşünürler tarafından ise yalnızca “hareketlilik” olarak tanımlanır (Göktuna Yaylacı, 2018, s. 6). Mobil bir dünyada yaşadığımızın altı çizilir ve söz konusu “hareketlilik tartışması”nın (mobility debate) küreselleşme sürecinden bağımsız olmadığı ifade edilir (Richard ve Boccagni, 2015). Williams ve Graham (2014), küreselleşme süreci ve bu süreci hızlandıran iletişim ve ulaşım teknolojilerine gönderme yaparak, artık köken ülke sınırlarının ötesine hareket etmenin eskisinden çok daha kolay hâle geldiğini, dolayısıyla göç kavramının dünya genelinde görülen bu hareketliliği tanımlamakta yetersiz olduğunu vurgular. Göçün yeni olmadığını ifade eden yazarlara göre, günümüzde yeni olan; giderek daha da karmaşıklaşan küresel göç akışları ve ulus devletler arasında doğan yeni ağlardır:

Göç elbette yeni değildir .... Yeni olan, göçün kendisi hakkında yerleşik fikirlere meydan okuyan bu hareketlerin ürettiği toplumsal dönüşümlerin doğası ve kapsamıdır (Williams ve Graham, 2014, i1).

Giddens (2010), küreselleşmeyi, birbirinden ‘uzak’ olan toplumsal olaylar ve ilişkilerin yerel unsurlarla iç içe geçtiği bir süreç şeklinde tanımlar. Küreselleşme sürecinin hız kazanması ve yerele ait unsurların küresel unsurlarla karşılaşması noktasında, yeni medya araç ve ortamları yadsınamaz bir öneme sahiptir. Yeni medya araçlarının çeşitlenmesi ve giderek küçülmesiyle birlikte, teknoloji tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar gündelik toplumsal yaşamın içine sızmış, bu sayede farklı kültürlerin buluşması hızlanmış ve kolaylaşmıştır. Göç olgusu elbette bu süreçten bağımsız değildir. Nitekim dijitalleşme, göçmen gruplara hem yerel hem de ulusötesi düzeyde etkileşim kurma fırsatları sunmakta (Şanlıer Yüksel, 2020); ulaşım ve iletişimdeki yenilikler göçmenlere “nehirin iki yakasında olma” imkânı vermektedir (Kaya, 2016, s. 62). İnsan hareketliliği tarih boyunca metaların ve sermayenin dolaşımıyla; gelişen taşımacılık olanaklarıyla; basılı ve dijital medyanın yayılımıyla artan kültürel değiş tokuş sürecinden etkilenmiştir. Dolayısıyla, göçler hem erken dönemlerden itibaren insanlık tarihinin bir parçasıdır hem de bu tarihin tanıklık ettiği diğer gelişmelerden yalıtılmış bir olgu değildir (Castells ve Miller, 2008, s. 7). Ayrıca göç, onu ortaya çıkaran dinamikler ve yarattığı sonuçlar kadar, diğer toplumsal olgularla doğrudan veya dolaylı etkileşimi sebebiyle de analiz edilmeye ihtiyaç duyan çok boyutlu bir olgudur. Kültür, toplumsal cinsiyet, aile, medya vb. olgular; göç süreci, göçmen ve ev sahibi toplumun deneyimleri ile ilişkisi çerçevesinde araştırmalara

2 Mülteci, sığınmacı ve göçmen kavramları uluslararası hukukta ve siyasi arenada farklı statülere karşılık gelmektedir. Bu çalışmada göçmen, “göçü deneyimleyen” hareket halindeki tüm grupları kapsayıcı nitelikte bir anlama referansla, şemsiye bir kavram olarak kullanılmaktadır.

dahil edildiğinde yeni ve çok katmanlı biçimleriyle görünür hâle gelir. İletişim ve ulaşım alanındaki gelişmeler tarih boyunca insanların, kültürlerin, bilginin ve malların dolaşımını kolaylaştırmıştır. Nitekim tarihsel süreç, geçmiş dönemlerdeki toplumsal hareketlerin matbaa, telgraf ve radyo gibi geleneksel medyanın kullanımıyla; yakın dönem ve günümüz toplumsal hareketlerinin ise internet, akıllı telefon gibi yeni medya kullanımıyla bağlantılı olduğunu gösterir (Şanlıer Yüksel ve Yüksel, 2011). Appadurai'nin küreselleşme analizinde de kültürel karşılaşmalar ve alışverişler beş farklı mekân tipi üzerinden ele alınır. Bu mekân tipleri içerisinde araştırmamızla doğrudan ilişkili olan ikisi; etno-mekân ve tekno-mekân kavramlarıdır. Göçmenler, mülteciler, turistler vb. hareket halindeki bireylerin oluşturduğu mekânı anlatan etno-mekân ile enformasyonun üretildiği ve yayıldığı mekânları anlatan medya-mekân kavramlarında, küreselleşmenin toprak sınırlarını etkisizleştirme kabiliyeti, göç hareketleri ve teknolojiyle ilişkilendirilir (Appadurai, 1990). Dolayısıyla, toplumsal ilişkinin her geçen gün daha fazla olacak şekilde teknoloji dolayısıyla gerçekleştiği söylenebilir. Dijital eşitsizliklerin enformasyon teknolojilerine erişimini kapsayan birinci düzeyine ilişkin eşitsizlikler hâlâ var olsa da etno-mekânın bileşenleri olarak, göçmenler, mülteciler gibi hareket halindeki bireyler, elbette enformasyon akışının temel olduğu bu küresel dünyanın bir parçasıdır.

Bu çerçeveden bakıldığında, göçmenlerin internet başta olmak üzere yeni medya araç ve ortamları ile olan ilişkileri önemli bir araştırma alanı olarak gözükmektedir. Leurs ve Smets (2018, s. 11), günümüz dijital dünyasında diasporik toplulukları harekete geçirici yapıların çoğaldığını, böylece toplulukların küresel ölçekte kendini ifade etme ve örgütlenme yollarının çeşitlendiğini ifade eder. Göçmenlerin dijital dünyaya dahil olma süreçleriyle ilgili yakın tarihli bir araştırma olarak Şanlıer Yüksel'in (2020) farklı göçmen gruplarıyla (transit göçmenler, sığınmacılar, mülteciler, geçici koruma statüsündeki Suriyeliler ve mülteciler) gerçekleştirdiği görüşmelere dayalı araştırmasında, bu grupların özellikle hareket süreçlerinde yüzleşmek durumunda kaldıkları belirsizliklerin üstesinden gelebilmelerinde, yeni medyanın araç ve ortamlarının önemli fırsatlar sunduğu belirtilir. Böylece göçmen grupları ulusötesi aile bağlarını güçlendirmekle kalmamakta, sosyal sermayelerini geliştirebilecekleri imkanlara da kavuşmaktadır. Dijital alanın kendi içindeki yapısal kısıtlamaları, sorunsuz, sürekli ve organize bir politik örgütlenmenin önünde engel oluştursa bile, özellikle mülteci grupların deneyimledikleri güvencesiz ve riskli koşullar üzerine düşünebilmeleri için yardımcı olmaktadır (2020, s. 14). Yine bu alanda yapılan farklı çalışmalar, mültecilerin göç öncesinde gidilecek yerler ve göç güzergahları hakkında bilgi almak (King ve Wood, 2001; Hiller ve Franz, 2004; Patil, 2019; Dekker ve Engbersen, 2012; Dinbabo vd., 2021); köken ülkeyle bağlarını korumak ve kültürel kimliklerini yaşatmak (Bates ve Komito, 2012; Charmarkeh, 2013); sosyal çevrelerini genişletmek (Çömlekçi, 2020); kendi ülkelerindeki ve ev sahibi ülkedeki gündemi takip etmek (Scheibe vd., 2019); gidilen yerlerde yardım kampanyaları düzenlemek (Dasuki ve Effah, 2021); istihdam ve barınma sorunlarını çözmek ve göçmenlere özel yasal hizmetler ile uygulamaları takip etmek (Alencar, 2017; Çömlekçi ve Bozkanat, 2019) amacıyla yeni medyayı kullandıklarını göstermektedir.

Bu deneyim sürecinin daha yakından incelenmesi için araştırmamız Gaziantep'te yaşayan ve 'geçici koruma statüsü'nde³ bulunan Suriyelilere odaklanmıştır. Çalışmanın devamında araştırmamıza dahil olan geçici koruma statüsündeki katılımcıları temsil etmek üzere "Suriyeli" ifadesinin kullanımı tercih edilmiştir. Araştırmanın amacı, Gaziantep'te yaşayan Suriyelilerin göç öncesi ve göç sonrası deneyimlerine sosyal medya kullanımının nasıl eşlik ettiğini keşfetmektir. Suriyelilerin sosyal medya kullanım pratikleri; sosyal medyanın göç etme davranışları ve göç sonrası uyum üzerindeki etkileri bu amaç çerçevesinde ortaya konmaya çalışılmıştır. Devam eden başlıkta, Suriyeli göçünün özellikleri ve Suriyelilerin Türkiye'deki durumlarıyla ilgili bilgi verilmiş; Suriyelilerle ilgili ülkemizde yapılan çalışmalara değinilmiştir. Çalışmanın saha aşamasında ise katılımcıların göç öncesi motivasyonlarının gelişiminde ve göç sonrası uyum süreçlerinde sosyal medya kullanma deneyimleri analiz edilmiştir.

Türkiye'deki Suriyeliler

2011 yılında Suriye'de patlak veren iç savaş, bölgeden, başta komşu ülkeler olmak üzere dünyanın değişik yerlerine kitlesel şekilde gerçekleşen bir göç hareketini başlatmıştır. Bu anlamda, ulusötesi göçlerin en önemli motivasyonu olarak öne çıkan insani güvenlik açığı, Suriyeli göçünün de temel itici faktörü olmuştur. Esad yönetimi ile muhalif güçler arasında süren çatışmaların hava saldırılarıyla şiddetlenmesi güvenlik problemini en üst noktaya taşımakla birlikte, bölgedeki altyapı hizmetlerine zarar vererek su ve elektriğin kesilmesine, ekonomik kaynakları tüketerek iş imkânlarının ortadan kalkmasına neden olmuş; konut ve işyerlerini yaşanmaz hâle getirmiştir. Çatışma ve savaş ortamının tahmin edilenden fazla sürmesi bölge halkını güvenli bir yer arayışına yönlendirmiştir.

Göç İdaresi Başkanlığı'nın Mayıs 2023 verilerine göre 3,5 milyona yakın Suriyelinin Türkiye'de yaşadığı bilinmektedir. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye'de en yoğun olarak yaşadığı iller sırasıyla İstanbul (531.227), Gaziantep (444.087) ve Şanlıurfa'dır (339.429) (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). Suriyelilerin Türkiye'ye yönelik göçlerinde Türkiye'de sahip oldukları sosyal ağlar ile coğrafi, kültürel ve dinî yakınlık önemli rol oynamış; görece daha yaşanabilir kamp yaşamı ve Türkiye'nin başlangıçta izlediği açık kapı politikası da diğer önemli faktörler olmuştur (Apak, 2015, s. 139; Erkan, 2016, s. 13-14).

Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization, ILO) tarafından yayınlanan raporlarda çalışan Suriyelilerin %91'inin kayıt dışı işlerde geçimini sağladığı; işçilerin %79,1'inin ise yüksek kayıt dışılık oranlarına sahip ticaret, inşaat ve imalat sektörlerinde yoğunlaştığı bilinmektedir (ILO, 2020). Türkiye'de enformel sektörde çalışan Suriyelilerin yaklaşık 1,5 milyon olduğu

3 Türkiye'deki Suriyelilerin statüsüyle ilgili olarak 04/04/2013 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda kabul edilerek 11/04/2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu"nda (YUKK) Suriyelilerin statüsü "geçici koruma" şeklinde belirtilmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

tahmin edilmektedir. Enformel sektör, Suriyelilerin özellikle kentsel alanlarda hayata tutunmalarını sağlamaktadır (Erdoğan, 2020).

Bu süreçlerle birlikte -özellikle son on yıl içerisinde- ülkemizde yapılan göç çalışmaları Suriyeliler üzerinde yoğunlaşmıştır. Göç olgusunun karmaşık doğası; toplumsal, siyasal ve ekonomik sonuçları Suriyeli göçünün farklı yönleriyle birlikte çalışılmasını elbette gerekli kılmaktadır. Nitekim toplumsal cinsiyet, medya, ekonomi, kültür ve siyaset perspektifinden yapılan göç çalışmaları, süreci farklı katmanlarıyla görünür kılma ve toplumsal gerçekliğe ilişkin kapsayıcı politikaların ortaya konması açısından önemlidir. Bu çerçevede Suriyeliler içerisindeki farklı toplumsal gruplara odaklanan çalışmalar yapıldığı gözlenmektedir. Bunlardan bazıları doğrudan Suriyelilerin çalışma hayatında karşılaştıkları sorunlara; Suriyeli çocuk işçilere; Suriyeli çocukların eğitimine; yaşlı Suriyelilerin göç deneyimlerine, Suriyeli kadınların sorunlarına odaklanmış kuramsal düzeyde de olan ama çoğunlukla saha araştırmalarına dayalı çalışmalardır (bkz. Genç ve Öztürk, 2016; Lordoğlu ve Aslan, 2018; Atilla Demir, 2018; Ağlargöz ve Yardımcı 2019; Tunga vd. 2020). Yine toplumsal cinsiyet konusunu farklı çerçeveden -sığınmacı erkeklerin yaşadıkları olumsuz erkeklik temsili bağlamında- analiz eden çalışmalar da dikkat çekicidir (bkz. Göktuna Yaylacı ve Çarpar, 2019; Can Çarpar ve Göktuna Yaylacı, 2020).

Medya ve göç sosyolojisinin kesişiminde, Suriyelilerin medyada hangi kavram ve ifadelerle temsil edildiklerine ilişkin ayrıntılı analizler ortaya koyan çalışmalar vardır (bkz. Efe, 2015; Pandir, Efe ve Paksoy, 2015; Göktuna Yaylacı, 2017). Doğrudan araştırma konumuzla ilişkili olarak "Suriyeli Göçmenlerin Sosyal Medya Kullanım Pratikleri" isimli çalışma, sosyal medyanın etkileşim, haberleşme ve bilgilendirme rolleriyle göç öncesi ve sonrası süreçler için önemli bir işlev gördüğünü belirtir (Türk, 2020). Yine konuyla ilgili saha araştırmasına dayalı iki tez çalışmasından biri yasa dışı göç yollarının kurulmasında sosyal medyanın rolüne (Nadide, 2018); diğeri ise Suriyeli sığınmacıların Facebook kullanma motivasyonlarına (Boybeyi, 2021) eğilir. Özellikle ilk araştırmanın (Nadide, 2018) göç öncesi motivasyonun sağlanmasında sosyal medyanın oynadığı işleve ilişkin önemli bulguları vardır. Araştırmamızın temel yönelimi ise doğrudan, sosyal medya kullanımının hem göç öncesi hem de göç sonrası deneyimleri nasıl etkilediği üzerinedir. Göç öncesi süreç, yalnızca göçe karar vermede sosyal medyanın oynadığı işlev açısından değil, başlı başına bireyin tüm yaşamını şekillendiren toplumsal ve kültürel örüntülerin anlaşılması açısından da önemlidir. Nitekim, Ragnedda'nın (2018), Bourdieu'nün habitusla ilişkili kavram setine atıfla ortaya koyduğu "dijital sermaye" kavramı, yeni medya araç ve ortamlarını kullanımla elde edilebilecek somut faydaları, bireyin mevcut sermayeleri ile dijital sermayeleri arasındaki etkileşime bağlar. Bireyin dijital sermayesinin oluşması noktasında ise, dijital eşitsizliklerin farklı bileşenleri olarak toplumsal cinsiyet, eğitim, yaş, yaşanılan yer ve ülkelerin izlediği internet sansürü önemli değişkenler olarak ortaya çıkmaktadır.

Yöntem

Verilerin Toplanması

Araştırmada nitel yöntem ve fenomenolojik desen benimsenmiştir. Creswell'in (2018, s. 77) altını çizdiği gibi, fenomenolojik araştırma 'deneyim'i merkeze alır ve bireylerin bir olguyu nasıl anlamlandırdıklarını ortaya koymak için kullanılır. Fenomenolojik yaklaşımın odağı "ortak deneyimlenmiş" bir fenomenin nasıl algılandığı ve betimlendiğidir. Katılımcı ile kurulan güçlü ve güvene dayalı ilişki derinlemesine bilgilere ulaşılması açısından fenomenolojik desende yürütülen araştırmalar için önem taşır (Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020, s. 159). Genel olarak nitel yöntemin benimsendiği tüm araştırmalarda, bireylerin buldukları toplumsal çevre içinde gözlenmesinin önemli olduğunu belirtmek gerekir (Sallan Gül ve Samav, 2021). Buna karşın, araştırma sahasının gerçekleştirildiği tarihlerde devam eden Covid-19 küresel salgınının yarattığı koşulların etkisiyle, görüşmeler telefonla gerçekleştirilmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, görüşmelerin telefonla gerçekleştirilmiş olması araştırmayı sınırlandıran bir etmen olmuş; katılımcılar görüşmeler esnasında gözlenememiştir. Fakat, araştırmanın odağında fenomenolojik tasarıma uygun olarak- Gaziantep'teki Suriyelilerin sosyal medya ile olan ilişkilerindeki anlık durumsallığın keşfi vardır. Suriyelilerin göç öncesi motivasyonlarının gelişiminde ve göç sonrası uyum süreçlerinde sosyal medya kullanma deneyiminin ne anlama geldiği betimlenmeye çalışılmıştır. Mevcut sınırlılıklara karşın, araştırma sorusu ve amacı fenomenolojik yaklaşıma uygun bir çerçevede oluşturulmuştur.

Araştırmanın evrenini Türkiye'de yaşayan Suriyeliler oluşturmaktadır. Araştırmada olasılığa dayalı olmayan örneklem seçim tekniklerinden olan amaçlı örneklem seçim tekniği uygulanmış; Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin en fazla yaşadığı Gaziantep ilinde, kartopu örneklem seçim tekniği ile ulaşılan, 6 kadın ve 6 erkek olmak üzere toplam 12 geçici koruma statüsündeki Suriyeli ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme soruları, 26.08.2021 tarihinde Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nca onaylanmıştır. Suriye ile olan coğrafi yakınlıkla ilişkili olarak Türkiye'deki Suriyelilerin en fazla yaşadığı il olmasının yanı sıra, Gaziantep'in araştırma sahası için seçilmesinin arkasındaki temel nedenler;

- Sahip olduğu ekonomik imkânlar ile Gaziantep'in Suriyeliler için istihdam potansiyeli barındırması,
- Coğrafi yakınlık ve göç alma potansiyelini arttıran bir unsur olarak Suriyelilerin sosyal ağlarının Gaziantep'te güçlü olması şeklinde sıralanabilir.

Görüşmeler katılımcıların izinleriyle kayda alınmış; görüşmeler sırasında alınan çevirmen desteğiyle birlikte, soru ve cevapların sağlıklı bir şekilde aktarılması sağlanmıştır. En kısa görüşme 30 dakika, en uzun görüşme ise 76 dakika sürmüştür.

Analiz

Görüşme kayıtlarının deşifresi çevirmen desteğiyle birlikte gerçekleştirilmiş; kayıtlar Arapça'dan Türkçe'ye çevrilerek Word programına aktarılmıştır. Deşifresi gerçekleştirilen veriler, öncelikle birbirine benzer örnekler bir araya getirilerek kodlanmış ve sınıflandırılmıştır. Kodların da daha geniş temalar altında gruplandırılmasıyla birlikte gerçekleştirilen içerik analizi sonucunda üç temel tema oluşturulmuştur.

Katılımcılar

Temmuz-Eylül 2021 tarihleri arasında, Türkiye'nin Gaziantep ilinde yaşayan ve geçici koruma statüsünde bulunan, yaşları 20-56 aralığında değişen Suriyelilerin cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi ve iş gücü durumları ile Türkiye'de yaşadıkları süreyi gösteren bilgiler aşağıdaki tablodadır (Tablo 1):

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Cinsiyet ve yaş	Medeni durum	Eğitim düzeyi	İş gücü durumu	Türkiye'de bulunduğu süre
K1	Kadın, 53	Evli	Üniversite	Çalışmıyor	8 yıl
K2	Kadın, 56	Bekâr	Üniversite	Tercümanlık yapıyor	7 yıl
K3	Kadın, 56	Boşanmış	Ortaokul	Terzi	10 yıl
K4	Kadın, 23	Bekâr	Üniversite ögr.	Öğrenci	6 yıl
K5	Kadın, 20	Bekâr	Üniversite ögr.	Dijital içerik üreticisi	8 yıl
K6	Kadın, 24	Bekâr	Üniversite ögr.	STK'da çalışıyor	8 yıl
E1	Erkek, 24	Bekâr	Üniversite	Memur	8 yıl
E2	Erkek, 22	Bekâr	Üniversite ögr.	Öğrenci	10 yıl
E3	Erkek, 34	Evli	Ortaokul	Ticaretle uğraşılıyor	10 yıl
E4	Erkek, 43	Evli	İlkokul	Ayakkabı işçisi	6 yıl
E5	Erkek, 22	Evli	Ortaokul	Ayakkabı işçisi	5 yıl
E6	Erkek, 23	Bekâr	Lise	Pazarlamacı	10 yıl

Bulgular ve Tartışma

Araştırmanın bulguları; (1) "Yeni Medya ile İlişkilene Biçimleri", (2) "Göçe Karar Verme Sürecinde Sosyal Medyanın Rolü" ve (3) "Göç Sonrası Uyumun Sağlanması Sürecinde Sosyal Medyanın Rolü" başlıklı 3 tema altında ele alınmıştır. İlk tema, Suriyelilerin internet ve sosyal medya ile olan ilişki düzlemlerine ve kullanım geçmişlerine ilişkin bir çerçeveye sunmakta; sosyal medya ortamlarını hangi amaçlarla kullandıklarına ilişkin genel bir bilgi vermektedir. İkinci tema, sosyal medya araç ve ortamları üzerinden kurulan iletişimin, Suriyelilerin göç öncesi

motivasyonları üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Son tema ise, sosyal medyanın göç sonrası uyum sürecinde oynadığı rolün, hangi toplumsal pratikler üzerinden daha fazla görünür olduğunu irdelemektedir.

Yeni Medya ile İlişilenme Biçimleri

Internet World Stats verilerine göre, 2010 yılında 22 milyonu aşkın olan Suriye nüfusunun (22,298,220) %17.7'si (3,395,000); 2016 yılında ise 18 milyonu aşkın Suriye nüfusunun (18,563,595) %29.6'sı (5,502,250) internet kullanıyordu (Internet World Stats, 2016). 31 Temmuz 2022 verileri ise, 18 milyon 224 bin 180 olan Suriye nüfusundaki internet penetrasyon oranının %46.6 ve internet kullanıcı sayısının 8 milyon 500 olduğunu göstermektedir (Internet World Stats, 2022). Acces Now, 2021 yılının Mart ayında yayınladığı raporda, 2011'deki ayaklanmaların ardından Suriye'nin doğusundaki tüm internet erişiminin engellendiğini ve çatışmalar süresince yerel internet kesintilerinin sürdüğünü belirtir. Yine aynı raporda, iç savaş süresince gerçekleştirilen kuşatmalar öncesinde internet hızlarının düşürüldüğü ve 3G hizmetlerinin tamamen kapatıldığı ifade edilirken; başkentin belirli bölgelerinde cep telefonu şebekelerinin çekmediği ve sabit hatların kullanılmadığının da altı çizilmektedir (Access Now, 2021, s. 18). Nitekim, araştırmamıza katılan Suriyelilerin sosyal medya ile olan ilişkileri üzerinde 2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaşın ve ülkedeki internet sansür politikalarının etkili olduğu görülmektedir. Sansür politikaları, sosyal medyaya erişimden onu kullanım becerilerine kadar genişleyen çok boyutlu dijital eşitsizlikler sorununun politik tarafını yansıtmaktadır:

Savaş başladıktan iki yıl sonra sosyal medyayı kullanmaya başladım. Bizim yaşadığımız bölge Esad'ın kontrolünden çıkıp muhaliflerin kontrolüne geçince sosyal medyayı kullanmaya başladık. Çünkü Suriyeli bütün mobil telefon hatları Esad'ın kontrolündeydi. İlk olarak Suriye'de Skype çok kullanıldı. Daha sonra Facebook ve WhatsApp yaygın olarak kullanıldı. Herkes Skype ile Suriye dışına çıkan akrabasıyla görüşmeye başladı. Çünkü sesli ve görüntülü görüşme vardı. (E5)

E5 yukarıdaki ifadelerinde, Suriye dışındaki akrabalarıyla kurdukları iletişimden söz ederken; sosyal medya ortamlarının, mevcut ilişkilerin ulusötesine taşınmasındaki işlevsel rolüne de işaret etmektedir.

Suriye'de iken sosyal medya kullanma durumu çok kısıtlıydı. Çünkü hükümet buna izin vermiyordu .... Türkiye gelmeden birkaç ay önce ÖSO'nun (Özgür Suriye Ordusu) kontrolünde bir bölgeye geldik. İlk kez orada WhatsApp'ı kullandım. (K1)

Suriye'de iken en çok Viber kullanıyordum. Facebook'u da kullanıyordum. O zamanlar Facebook'ta birtakım gruplar oluşturduk. Viber'la akrabalarla konuşuyordum. Telefon üzerinden özgürce konuşamıyorduk. Çünkü telefon hatları kontrol altındaydı. (K2)

E5, K1 ve K2'nin yukarıdaki ifadelerinde dikkat çeken ortak nokta, Suriye'deki göçün temel itici faktörü olan çatışma ortamının, sosyal medya ile olan ilişkilene biçimleri üzerindeki etkisidir. Gurak ve Cases (2010, s. 150), akrabalık, dostluk vb. bağlarla dayanan ağların, göç eden ve göç alan toplulukları birbirine bağladığı ve göçmen nüfusları için tutarlı bir yapı sağladığı argümanlarının artık yaygın olarak kabul edildiğini; buna karşın bu ağların nasıl çalıştığı; etnik ve politik bağlara göre farklılık gösterip göstermediğinin ve göçmenler ve göç sistemleri üzerindeki etkilerinin çok az çalışmada ampirik olarak tanımlandığının altını çizerek. Çalışmamız, Gurak ve Cases'in (2010) çalışmalarında altını çizdikleri noktalara doğrudan odaklanmamasına karşın, çatışma ortamından kaçınmanın göçün temel motivasyonunu oluşturduğu Suriyeliler açısından özel bir politik bağlam örneği sunmaktadır. E1, K1 ve K2'nin aşağıdaki ifadeleri, çatışmaların ve sansür politikalarının gölgesinde sürdürülen ulusötesi ağlara ilişkin deneyimleri yansıtmaktadır:

Suriye'de iken hesabım vardı ama internet imkânı olmadığı için haftada bir bakabiliyordum. Türkiye'deki durumları daha çok WhatsApp üzerinden akrabalarımıza soruyorduk. Bazen sesli aramalar yaparak iletişim kuruyorduk. Türkiye'de çalışmanın zor da olsa mümkün olabileceği, Suriyelilere ilişkin bakışın iyi olduğuna dair bilgiler almıştık. 2014'ün sonuna doğruydum. Bunlar da yardımcı oldu Türkiye gelmemize. Yaşadığımız yer rejimin hâkim olduğu bir yer değildi. Daha çok muhaliflerin bölgesiydi. Bombardimanlar sonucunda oradan çıkmak zorunda kaldık. Akrabalarımızın olması buraya gelmemize öncelik verdi. Direkt onların yanına gittik. (E1)

Türkiye ilk geldiğimde annem Suriye'de kalmıştı. Çok üzülmuştüm. Sürekli onları düşünüyordum. Onları kontrollü telefonla arıyordum. Whatsapp'ı keşfettikten sonra artık oradan ücretsiz konuşmaya başladık. Suudi Arabistan'da bir kız kardeşim var. Onunla Telegram'la konuşuyoruz. Orada Whatsapp kullanılmıyormuş. Suriye'dekilerle hep Whatsapp üzerinden iletişime geçiyoruz. (K1)

Ulusötesi ağlar korku ve kaygının "alturistik" (Gün Çingri, 2020) boyutlarını da ortaya çıkarmaktadır. Araştırma kapsamındaki Suriyelilerin "alturistik korku"su köken ülkedeki yakınlarının zarar görmesi ihtimalinden beslenmektedir:

Konuştuklarımıza çok dikkat ediyoruz. İletişim kurduğumuz kişiler Suriye'de Esad'ın kontrolünde bir bölgede yaşıyor. Sadece hâl hatır soruyoruz. İyi dileklerimizizi iletiyoruz. Bunlar dışında bir şey konuşsak onlara zarar verebiliriz. Onlar da aynı şekilde. Fazla bir şey konuşmuyoruz. (K2)

Sosyal medya ortamlarının her biri farklı misyonlara sahiptir. Her biri farklı içeriklerle öne çıkar ve dolayısıyla kullanıcı profilleri de çeşitlidir. Kullanılan sosyal ağlar elbette kıtalar ve ülkeler arasında da farklılaşır. Vincenzo Cosenza (2022), paylaştığı 2022 Dünya Sosyal Ağlar Haritası'nda (World Map of Social Network),

dünyanın 3 büyük sosyo-ekonomik bloğa bölündüğünü belirtir: (1) Tencent'in -Çin menşeli- WeChat/Weixin ile kontrol ettiği Çin; (2) Megafon'un -Rus menşeli-VKontakte (VK) ile kontrol ettiği eski SSCB ülkeleri ve (3) Meta etkisi altındaki dünyanın geri kalanı. Anlık mesajlaşma uygulamalarında yine Meta'nın etkisi görülürken; Güney Kore'nin çoğunlukla KakaoTalk'u (Güney Kore menşeli), Japonya'nın ise LINE'ı (Japonya menşeli) tercih ettiği görülür (Cosenza, 2022). Siyasi müdahalelerle gelen sansürlerin bu dağılımlar üzerindeki etkisi ciddi düzeydedir. Sosyal ağ kullanımında yine kültürel farklılıklar da mevcuttur (Dekker ve Engbersen, 2012, s. 9, 14). Araştırmamızdaki Suriyeli katılımcıların deneyimleri de farklı sosyal medya ortamlarının farklı amaçlarla işlevsel olarak kullanıldığını göstermektedir. Özellikle, Facebook, Instagram ve TikTok, tanıdıkları arama; eğitim; eğlenme ve para kazanma gibi özel amaçlı kullanımlarda öne çıkmaktadır. TikTok'u eğitim amaçlı kullandığını belirten E6, konuları hızlıca özetleyen kısa TikTok videolarının yeni bir dili öğrenme sürecindeki işlevselliğine dikkat çekmektedir.⁴ Katılımcılardan E3 ve E5 ise, göç öncesi yaşantılarında tanıdıkları kişilerle Facebook üzerinden yeniden bağlantı kurabildiklerini ifade ederken; E5, Facebook'taki Tanıyor Olabileceğin Kişiler (People You May Know) özelliğinin altını özellikle çizmektedir. Facebook'un 2013 yılında geliştirdiği ve gönderiler, gruplar, fotoğraflar ve videolar gibi farklı alanlarda tam hedefli bir arama yapma imkânı sunan Grafik Arama (Graph Search) özelliğinin de bu noktada önemli olduğu düşünülebilir. E3'ün, Facebook'u "yaşantıların hafızası" olarak nitelendirdiği ve 'kaybedilenlerin' o hafızada bulunabileceğini belirttiği cümleleri dikkat çekicidir:

Türkiye geldikten sonra birçok kişinin bende numaraları yoktu. Benim de numaralarım onlarda yoktu .... Ama Facebook'ta birbirimizi bulduk. İsimlerini yazdığım zaman hemen karşıma çıkıyorlar. İletişime geçiyoruz. Telefon numaralarını oradan alıyorum. Facebook yaşantıların hafızası gibi. Kaybettiklerini o hafızada bulabilirsin. (E3)

Facebook vasıtasıyla telefon numarası sende olmayan insanları rahatça bulabiliyorsun. Suriye'den çıktıktan sonra birçok kişinin telefon numarası bizde yoktu. Facebook'un yardımıyla o kişilere ulaştık. Facebook'ta isim yazdığında tanıyabileceğin kişiler diye bir liste çıkıyor. Fotoğraflara bakarak tanıdıklara ulaştık. (E5)

Eğitim için TikTok kullanıyorum. TikTok'ta ilgi alanına göre bir şeyler bulabiliyorsun. Dili öğrenmek isteyen kişiler için çok sayıda video var. Dizayn alanı için eğitici videolar var. TikTok'taki videolar bu açıdan kısa ve özet şeklinde .... YouTube'daki uzun videolar gibi değil .... Sosyal medyayı kullanmak zorundayız. Bu çağda adeta farz haline gelmiş. Bütün hayatımız sosyal medya ile bağlantılı. (E6)

4 Curtin Üniversitesi'nden Crystal Abidin'e göre (2020, s. 83), kısa ve hikâyeleştirilmiş içeriklerle öne çıkan TikTok'un muazzam büyümesine yanıt olarak Instagram ve YouTube, "Instagram Reels" ve "YouTube Shorts" şeklindeki rakip özellikleri geliştirmiştir.

Göçe Karar Verme Sürecinde Sosyal Medyanın Rolü

Çalışma kapsamında görüşülen Suriyelilerin deneyimleri, sosyal medya araç ve ortamları üzerinden kurulan iletişimin Türkiye'ye yapılan göç öncesi motivasyon üzerinde etkili olduğuna işaret etmektedir. Özellikle "Göç Ağı Teorisi" (Migration Network Theory) adı altında, 1900'lü yılların sonlarından itibaren, göçe karar ve göçün sürdürülmesi süreçlerinde akrabalık, dostluk vb. ilişki ağlarının önemini vurgulayan geniş ve eski bir literatür söz konusudur (Boyd, 1989; Fawcett, 1989; Massey vd. 1993; Hiller ve Franz, 2004; Gurak ve Cases, 2010; Dekker ve Engbersen, 2012). Söz konusu teori, hareket halindeki toplulukların sosyal medya kullanma pratiklerine odaklanma noktasında uygun bir çerçeve sunar. Göçmen ağları; eski ve yeni göçmenler ile göçmen olmayan kişiler arasında hem köklerinin bağlı olduğu hem de yeni göç ettikleri bölgelerde, akrabalık, arkadaşlık ve ortak bir kökeni paylaşma temeline dayanan bağlantılarla oluşturulur. Göçmen ağları gerek yer değiştirmenin maliyetlerini gerekse de risklerini azalttığı için önemli görülür (Massey vd., 1993). Göçün maliyetinin ve risklerinin azalması uluslararası hareket olasılığını arttırırken, göçmenler açısından hedef ülkelerdeki istihdama katılma noktasında faydalanabilecekleri bir sosyal sermaye yaratmaktadır (Massey vd., 1993). Bu hususta çalışma kapsamında görüşülen Suriyelilerin aile ve akrabalarıyla sosyal medya ve anlık mesajlaşma uygulamaları üzerinden kurdukları iletişim süreci önemli bir bulgu olarak ortaya konulabilmektedir. Katılımcıların deneyimlerinde, göç yolu ve hedef ülkeye ilişkin genel düzeydeki bilgilerin edinilmesi ile potansiyel göçmenlerin göç motivasyonunun sağlanması gibi unsurlar dikkat çekmektedir:

Biz Suriye'de iken akrabalarımız Türkiye'deydi. WhatsApp yoluyla iletişime geçtik. Bize "Türkiye'ye gelin." diyorlardı. Yolun durumu konusunda bilgi veriyorlardı. Verilen bu bilgilere göre biz de yola çıktık, geldik. (K6)

Sosyal medya üzerinden önceden göç eden insanların durumlarını öğrenebiliyorduk. "Kim nereye gitmiş? Durumu nasıl? Gittiği ülke nasıl şekilde?" bilgi alıyorduk. Avrupa'ya ve Türkiye'ye giden akrabalarımız vardı. Onlarla sürekli iletişim halindeydik. Bizden önce Türkiye'ye gelen akrabalarımız vardı .... Suriye'dekilerle WhatsApp yoluyla konuşuyoruz .... Suriye'deki durumu, nasıl yaşadıklarını soruyoruz. Oradan çıkmaları için onları motive etmeye çalışıyoruz, tavsiyelerde bulunuyoruz. Suriye'deki birinci derece akrabalarla zaten muntazam bir şekilde WhatsApp üzerinden haberleşiyoruz. (E6)

Bu başlık altındaki bulgular, "zayıf bağlar" ve "güçlü bağlar" kavramları referans alınarak değerlendirildiğinde sosyal medyanın göçe karar verme ve göç süreçlerini kolaylaştırıcı etkileri daha açık hâle gelmektedir. 'Zayıf bağlar' ve 'güçlü bağlar' kavramları, öncelikle sosyolog Mark Granovetter'in 1973 tarihli "The Strength of Weak Ties" isimli makalesinde karşımıza çıkar. Granovetter, makalesinin ismiyle de dikkat çektiği üzere, zayıf bağların birey yaşamındaki öneminin

altına çizer. Aile, yakın arkadaşlar vb. gruplarla kurulmuş güçlü bağların aksine, zayıf bağlar, kişiyi mevcut sosyalleşme çevresinin dışına çıkararak yaşamına farklı bir yön verebileceği yeni fırsat kapılarının aralanmasına imkân sunabilir. Granovetter'in çizdiği çerçeveden bakıldığında, kendileri için neredeyse her şeyin yeni olduğu hedef ülkedeki tutunma süreçlerinde, sosyal medya üzerinden hareketlendirilen zayıf bağların göçmenler açısından oldukça işlevsel olduğu anlaşılmaktadır. İnternet sosyolojisi alanındaki önemli çalışmalarıyla bilinen Barry Wellman (1999, s. 96), Granovetter'in zayıf bağlar kavramına referansla, günümüzde pek çok insanın, birbirlerine sıkı sıkıya bağlı toplulukların parçası olmaktan çıktıklarını, bunun yerine gevşek ve çok sık değişen zayıf ağların birer parçası hâline geldiklerini belirtir. Castells (2005, s. 478-479) ise, sosyalleşme sürecine yönelik analizlerini zayıf bağlar ve güçlü bağlar ayrımı üzerinden yapar. Yazara göre, internet, fizik gerçekte karşılaşma şansı olmayan veya çok az olan bireylerin etkileşime girmesine olanak tanıyarak zayıf bağları hareketlendirmekte ve kimi zaman da bu bağları güçlü bağlara dönüştürebilmektedir. Yukarıda yer verildiği gibi, Massey ve arkadaşları (1993), göçmen ağlarının gelişmesinde; akrabalık, arkadaşlık ve ortak bir kökeni paylaşma temelinde kurulan ilişkilerin -farklı bir ifadeyle güçlü bağların- önemli rol oynadığını ifade etmektedir. Geçmiş pek çok araştırmada (Boyd, 1989; Fawcett, 1989; Massey vd. 1993; Gurak ve Cases, 2010; Dekker ve Engbersen, 2012; Türk, 2020) olduğu gibi, bizim araştırmamızda ulaşılan bulgular bunu desteklemektedir. Dekker ve Engbersen (2012) ise, Hollanda'da yaşayan Brezilyalı, Ukraynalı ve Faslı 90 göçmenle gerçekleştirdikleri görüşmelere dayanan araştırmalarında, göç olgusunun anlaşılması açısından güçlü bağların⁵ hâlâ önemini koruduğunu kabul ederlerken; diğer taraftan, artık bireylerin daha gevşek ve sıklıkla değişen zayıf ağların birer parçası haline geldiklerinin (Wellman, 1999) altını çizerek, sosyal medyanın harekete geçirdiği zayıf bağların göçün organizasyonunu kolaylaştırmadaki işlevine dikkat çekerler. Nitekim, Dekker ve Engbersen (2012, s. 2, 9-12), aynı araştırmalarında, sosyal medyanın göçmen ağları için dört önemli işlevi olduğunu ortaya koymuşlardır:

1. Sosyal medya, coğrafi olarak dağılmış olsalar bile, göçmenlerin aileleri, arkadaşları ve tanıdıkları diğer kişilerle güçlü ilişkiler sürdürebilmelerine yardımcı olmakta ve böylece göçü kolaylaştırmaktadır.
2. Sosyal medya, yine geniş bir coğrafyaya yayılmış göçmenleri bir araya getirmekte, hâlihazırda kurulu olan zayıf bağları harekete geçirerek göç ve yerleşme sürecinin organizasyonunu kolaylaştırmaktadır. Hedef ülkenin göçmenler açısından ne türden avantaj veya dezavantajlara sahip olduğunun bilgisi ile konut, iş vb. ihtiyaçların karşılanması noktasında sosyal medya aracılığıyla kurulan zayıf bağlar önemli bir rol oynamaktadır.
3. Sosyal medya, yalnızca zayıf bağları harekete geçirmemekte aynı zamanda tamamıyla yeni ilişkilerin ortaya çıkması için uygun fırsatlar sunmaktadır.

⁵ Güçlü bağlar, anlam içeriği itibarıyla Bourdieu'nün sosyal sermaye kavramını akla getirmektedir. Nitekim Bourdieu (1985, s. 248), sosyal sermayeyi; karşılıklı tanışıklığa dayalı ve az çok 'kurumsallaşmış' ve 'süreklî' ilişkilerden oluşan mevcut veya potansiyel kaynaklar olarak tanımlamaktadır.

4. Sosyal medya üzerinden edinilen bilgiler yalnızca resmi süreç ve kaynaklarla sınırlı değildir. Özellikle resmi kanallara başvuramayan düzensiz göçmenlerin ev, iş vb. yardımlara erişebilmelerinde sosyal medyanın oynadığı rol önemlidir.

Görüşülen Suriyelilerin deneyimleri, hedef ülke hakkındaki bilgilerin edinilmesi sürecinde, sosyal medya üzerinden kurulan veya geliştirilen zayıf bağların önemini göstermesi açısından dikkat çekicidir. Bu, önceki araştırmaların (King ve Wood, 2001; Hiller ve Franz, 2004; Dekker ve Engbersen, 2012) bulgularıyla da benzerlik göstermektedir. K4'ün yorumları hedef ülkedeki iş, eğitim ve barınma koşullarını içeren daha genel bilgileri edinmede zayıf bağların oynadığı işlevsel role ilişkin deneyimleri yansıtırken; E1 ve E5'in ifadeleri vatandaşlık kazanma gibi bürokratik süreçlere ilişkin bilgileri edinmede sosyal medyada kurulan göçmen gruplarının rolüne işaret etmektedir:

Sosyal medyanın yardımıyla Suriye dışındaki insanlarla iletişime geçtik. Hâl hatırlarını sorduk. Bize uygun bir iş ve okul olup olmadığını araştırdık. Gelip gelmeyeceğimizi, Suriye'de kalıp kalmayacağımızı bu vesileyle tartıştık. Sosyal medya olmasaydı Türkiye'ye bizden önce gelen Suriyelilerle iletişime geçemezdik. Buradaki hayatla ilgili, eğitim ve iş konusunda bilgiler edinemezdik .... Türkiye'de babamın ve annemin arkadaşları vardı .... Türkiye'ye gelmeden önce bu söz ettiğim tanıdıklar bize önceden ev de bulmuşlardı. Bu konuda sosyal medyanın bize çok hizmet ettiğini söyleyebilirim. (K4)

Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin kurduğu Facebook grupları var. .... En son bu vatandaşlık işlemleri ile ilgili çok sayfalar var. Suriyelilerin vatandaşlık durumları ile ilgili kim ne biliyor, durumları nasıl gidiyor şeklinde bilgi paylaşımları oluyor. Özel gruplar var. Mesela vatandaşlığa geçen Suriyelilerin grubu. Mesela 2021 yılının Ocak ayında vatandaşlık için çağrılan insanlar oldu. Bu insanlar merak ediyor. Kendi durumundaki insanlarla konuşmak istiyor. Diğerine işte, "Siz ne zaman başvurduunuz, ne aşamadasınız?", "Bu aşamayı atladınız ne kadar kaldı?" gibi sorular soruyor. 50-60 bin kişilik gruplar var. (E1)

Sosyal medya Suriyelilerle iletişim kurmak ve devam ettirmek için çok önemli. Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin sosyal medyada çok grupları var. Mesela her şehirde o şehirle ilgili gruplar var. Mesela Gaziantep'teki Suriyelilerin grupları var. İnternette, Kayseri'deki Suriyeliler yazsan onlarla ilgili gruplar çıkar. Bu imkânlar bütün Suriyelileri birbirine bağlıyor. Kişisel olarak bir diğerini tanımasan da Suriyeli olarak herkesi birbirine bağlıyor. Bir şeye ihtiyaç duyduğunda, bürokratik bir soru olduğunda ve herhangi bir şeyi merak ettiğinde seni tanımasalar da birçok kişi sorularına, ihtiyaçlarına cevap verebiliyor. (E5)

Göç Sonrası Uyumun Sağlanması Sürecinde Sosyal Medyanın Rolü

Yeni medyanın göçmenlerin hayatlarındaki kritik önemi, özellikle ev sahibi toplumdaki uyum süreçlerine ilişkindir. Göçmenler, hakkında çok az bilgi sahibi oldukları bir topluma yerleşmenin ve orada yeni bir yaşam kurmanın zorluklarıyla karşı karşıya kalırlar. Bu yüzden, göçmenler için yeni topluma etkin bir şekilde katılmak ve yaşamları üzerindeki kontrolü yeniden kazanmak son derece önemlidir (Andrade ve Doolin, 2016). Başta cep telefonları olmak üzere, internet ve sosyal medya gibi yeni medya araç ve ortamları, bu uyum sürecini hızlandırma ve hedef ülkedeki çeşitli yaşam olanaklarına ulaşma noktalarında kolaylaştırıcı bir işlev görür. Göçmenlerin hayatlarını yeniden inşa etme ve yeni topluma uyum sağlama süreçlerini hızlandırabilir; ev sahibi ülkedeki gündelik yaşam alışkanlıklarını, toplumsal kuralları öğrenmeyi, yerel halkla sosyal köprüler kurmayı kolaylaştırıcı bir işlevi üstlenebilir (Nagy, 2018; Vuningoma vd., 2021). Ayrıca, yeni bir kültürle ilişki kurma yeteneğinin gelişmesi kişinin kendini izole etme olasılıklarını azaltmaktadır (AbuJarour ve Krasnova, 2017). Yerel dili öğrenme ve işgücüne katılım sosyal uyumu kolaylaştıran zorlu sürecin en önemli bileşenleridir. İşte sosyal medya ortamları, göçmenlerin hem dil öğrenmelerini (Feinstein vd., 2021) hem de ev sahibi ülkedeki işgücü piyasasına erişmelerini sağlayacak ağlar kurmalarını kolaylaştırmaktadır (Kumar vd., 2018).

Araştırmada göç sonrası uyumun sağlanması sürecinde sosyal medyanın oynadığı role yönelik üç tema öne çıkmıştır. Bunlar sırasıyla; (1) dil öğrenme, (2) iş gücüne katılım ve (3) bilgi edinme, dayanışma ve yardımlaşma ağlarına dahil olmayı kolaylaştırma işlevleridir:

Dil öğrenme

Dil yeterliliği ekonomik, sosyal ve kültürel uyum sürecinin zeminini oluşturan önemli bir unsurdur. Bu noktada Türkçenin öğrenilmesi Suriyelilerin toplumsal uyumlarının sağlanması açısından en temel hususlardandır (Çetin, 2016). Sosyal medya kullanımı burada dil öğrenme becerilerini geliştiren hayati bir öğrenme kaynağı olarak karşımıza çıkar (Malik ve Asnur, 2019; Çömlekçi, 2020). Nitekim, çalışma kapsamında görüşülen Suriyeliler WhatsApp ve YouTube gibi platformlar üzerinden Türkçelerini geliştirdiklerini; diziler aracılığıyla ev sahibi toplumun kültürü hakkında bilgi edindiklerini belirtmişlerdir:

Dil yeteneklerimi geliştirmek için sosyal medyayı çok kullanıyorum .... Türkçemi geliştirmek için "Diriliş Ertuğrul" ve "Mucize Doktor" ve "Elimi Bırakma" dizilerini izliyorum. (K1)

Sosyal medya olmasaydı Türkçemi bu kadar ilerletemezdim. WhatsApp üzerinde gruplar oluşturduktan sonra Türk arkadaşlarla yazışmaya başladık. Yazınca, kelimeler zihinde daha kalıcı oldu. Gittikçe hatasız yazmaya başlıyorsun. Türkçe konuştuğumuzda telaffuz, eklemeler yanlış olabiliyor. Ama yazdığımızda bu hataları yapmıyoruz. (K4)

Dizileri, filmleri izlerken aynı zamanda yerel kültürü örf adetleri de öğreniyorum. Bu açıdan çok faydalı oluyor mesela. (E2)

Dil gelişiminde en çok YouTube yardımcı oluyor. Para vermeden, herhangi bir şekilde yorulmadan kursa gider gibi dinleyebiliyorsun. (E5)

Yukarıdaki katılımcı görüşlerine bakıldığında, hem geleneksel hem de sosyal medyanın, zorlu dil öğrenme sürecini kolaylaştıran ve ev sahibi topluma uyum süreçlerini hızlandıran temel bir başvuru kaynağı olduğu görülür. Sosyal medya yerel dilleri öğrenmek için katılımcıları teşvik eden öğrenme fırsatları sunmaktadır (Redecker vd., 2010; Mancini vd. 2019). K3 ve E5'in görüşleri YouTube'u kullanma pratiklerinin arkasındaki motivasyonun daha çok Türkçe öğrenme faaliyetleriyle ilgili olduğuna işaret ederken; K1 ve E2'nin görüşleri ise geleneksel medya içeriklerinin kültürel değerlerin öğrenilmesi için izlendiğini göstermektedir.

Sanal ağların parçası olmak gündelik dile aşinalıkları da artırabilmektedir (Çömlekçi, 2020). Bu noktada göç edilen ülkedeki kültürü öğrenme ve sosyal bağlantıları sürdürme açısından sosyal medyanın işlevselliğinden söz edilebilir:

İnsanlar, görüşlerini, normal günlük hayatta ortaya koyamadığı halleri Facebook'ta ifade ediyorlar, Twitter'da tweet olarak paylaşıyorlar. Üniversitede okula başlarken arkadaşlarımla dışarda sadece selamlaşıyorduk. Facebook'tan her şeyini görüyorduk. Eski paylaşımlarına, hayat tarzlarını, mesela onların paylaşımlarından Türkçe'yi de oradan öğrendim diyebilirim. Tüm bunları öğrenince onlarla gerçek hayatta iletişimimiz farklılaştı. Onların hayat tarzlarını daha çabuk öğrendik. Uyum sağlamamıza da yardımcı oldu. (E1)

İş gücüne katılım

Suriyelilerin Türkçeyi öğrenme yönünde sahip oldukları yüksek motivasyonun arkasında yatan birkaç etmenden birisi işgücü piyasasına dahil olmadır (Çetin, 2016). Zira mülteciler, yerel dili öğrenme konusunda belirli bir seviyeye geldikten sonra akıllı telefonlarını ve sosyal medyayı işgücü piyasasını analiz etmek ve ücretli iş aramak için de kullanırlar. Sosyal medya, yaşadıkları şehirde iş bulmalarına ve ağlar kurmalarına yardımcı olabilecek bilgi ve fırsatları değerlendirmelerini sağlamaktadır. Bu araçlar, mültecilerin gündelik hayatta güçlenmelerini sağlayan ve zorluklara karşı dirençlerini arttıran unsurlardır. Bu da onların yeni bir topluma dahil olma sürecinde karşılaştıkları zorlukları hafifletir ve uyum isteklerini artırır (Redecker vd., 2010; Ağlargöz ve Yardımcı, 2019; Anderson ve Daniel, 2020). Nitekim günümüzde çevrimiçi sosyal ağlar; istihdam portalları; ve işle ilgili diğer bir dizi hizmet istihdam fırsatlarına erişimi artırmaktadır. Katılımcıların bu konudaki görüşleri şöyledir:

İstihdam konusunda, iş bulma konusunda büyük bir rolü var. Bazı sosyal medya programları var. Orada iş ilanları görebiliyoruz. Bazı yardım örgütleri ilan veriyorlar, çalışan arıyorlar. Bu ilanları genellikle

Facebook, Instagram ve WhatsApp üzerinde görüyorum. (K6)

İş ve istihdam bulma konusunda sosyal medyanın çok büyük bir yardımı var. Mesela büyük şirketler ilan verip, şartlarını yazıp Facebook üzerinden işçi arıyorlar .... Bu açıdan sosyal medya iş bulmayı kolaylaştırdı. Suriyeliler bu konuda sosyal medyadan çok istifade ediyorlar. Ben de bir dönem işsiz kaldım. Facebook üzerinden iş ilanı gördüm ve bu yolla iş buldum. (E5)

Bilgi edinme, dayanışma ve yardımlaşma

Göçmenler üye oldukları sosyal medya grupları aracılığıyla yardım faaliyetlerinin işleyişi, yardım başvurularının önündeki engeller ve iş gücü hakkında bilgiler edinebilmekte, etnik referansları kullanarak etnik içi dayanışmayı sürdürme eğilimine girmektedir. Bu ilişkiler, ağ üyelerine duygusal destek ve yabancı ülkelerdeki riskler hakkında bilgi sağlayan önemli "sanal sigorta"lardır (Nagy, 2018, s. 165). Bunların yanı sıra sosyal medya göçmenlerin yeni ülkedeki hizmetlerin yapısı ve resmî kurumların işleyişi hakkında bilgi edinmelerini sağlar. Bu durum göçmenler ile ev sahibi toplum arasındaki güçlü asimetric ilişkinin üstesinden gelmelerinde göçmenlere yardımcı olabilmektedir (Mancini vd., 2019). Katılımcılar bu konudaki görüşlerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

Mesela bazı sosyal medya platformlarında Gaziantep'te hangi mahallelerin Suriyelileri dışladığını hangilerinin daha çok kabul edici tarzda yaklaştığını yazıyorlar. Suriyeliler de buna göre yerleşim yeri tercihinde bulunuyor. Yerli insanların Suriyelilere yaptıkları yardımları veya Suriyelilerin Türklere yaptıkları yardımları yazıyorlar. Tüm bu olup bitenleri görüyoruz. Bu da sosyal hayatta bize yardımcı oluyor. (K4)

Türkiye gündemini de Facebook üzerinden takip ediyoruz. Suriyeliler hakkında ne kararlar çıktı, geçici koruma ile ilgili bir gelişme var mı, Suriyelilere yönelik bir yardım yapılacak mı, ya da seyahat iznine ilişkin bir gelişme var mı bunlara bakıyoruz. (K3)

Whatsapp ve telefon üzerinden sürekli görüşüyoruz. Mesajlaşıyoruz. Bürokratik işlemlerle ilgili yeni bir bilgi olduğunda birbirimize haber veriyoruz. (K1)

Suriyeliler olarak çok sayıda sayfa ve gruplarımız var. İhtiyaçlar temelinde tanışma imkânı oluyor .... Yardımlaşma grupları var. Bu kurslarda iltica ve göç konularında bilgiler paylaşılıyor. Hangi konuda istersen Facebook'ta gruplar var. Vatandaşlık hakkında bilgi veren gruplar var. Çalışma iznine ilişkin gruplar var. Çok yararlı gruplar bunlar. (E6)

Göçmenler hedef ülkedeki uyum süreçlerini kolaylaştıran güncel gelişmeler hakkında birbirleriyle irtibatla kalarak bilgi alışverişinde bulunmakta ve karşılıklı yardım arayabilmektedirler. Bu dijital dayanışma ağları onlara birçok konuda rehberlik sağlamaktadır (Görland ve Arnold, 2022; Gillespie vd., 2018). İltica süreçleri,

düzenlemeler, vergi konuları, hukuki hizmetler ve vatandaşlık hakları elde etmek için prosedürlerin nasıl çalıştığını anlamak ve bu süreçte benzer deneyimleri yaşamış kişilerle iletişime geçmek için sosyal medyanın kullanıldığını ortaya koyan farklı çalışmalar vardır (bkz. Erdem, 2018; Alencar, 2017; Vuningoma vd., 2021). Yukarıdaki katılımcı görüşlerine bakıldığında, Suriyelilerin, hukuki statüleriyle ilgili güncel bilgileri sosyal medya üzerinden takip ettikleri ve gündelik hayattaki ihtiyaç ve sorunlara ilişkin yardımlaşma ağlarını yine sosyal medyadaki iletişim ortamları aracılığıyla kurmaya çalıştıkları görülmüştür. Ayrıca, Suriyelilerin dışlayıcı birtakım tutum ve davranışlardan uzak durmak amacıyla sosyal medyadaki bilgilere dayanarak mahalle tercihinde dahi bulunabildikleri; yaşadıkları şehirdeki yerel halkın davranış kalıpları, tutumları ve bakış açıları hakkında yine sosyal medyaya bakarak bir perspektif sahibi olabildikleri anlaşılmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Bu makalenin giriş cümlesi bir soruyla başlıyordu: “Göçlerin giderek arttığı, hareketliliğin esas olduğu günümüz dünyasında yeni medya araç ve ortamları göçmenler için ne ifade etmektedir?” Dijital iletişim araçları son yirmi yıl içerisinde çeşitlendi, küçüldü ve insan yaşamının önemli bir parçası haline geldi. Teknolojik-belirlenimci bir sınırlandırma getiriyor olsa da iletişim araçlarının insan bedeninin uzantısı olduğu yönündeki görüşleriyle McLuhan’ın çizdiği çerçeve (McLuhan ve Fiore, 2012), günümüzde metforik anlatımın ötesine geçti. Akıllı telefonlar, akıllı saatler vb. dijital araçlarla birlikte bu düşünce daha somut bir görünüm aldı. Nitekim, insanlık tarihine bakıldığında, teknolojinin niteliğindeki değişime paralel biçimde, insanın iletişim teknolojileriyle kurduğu etkileşim biçimleri de dönüşmüş; teknoloji dolayısıyla kurulmayan bir ‘toplumsal’ ilişki biçimini düşünmek neredeyse imkânsız hâle gelmiştir. İletişim ve ulaşım alanlarındaki gelişmelerin insanlarla birlikte onların ürettiği kültürü, bilgiyi ve malların dolaşımını da kolaylaştırdığı görülmektedir. Dolayısıyla güncel bazı yaklaşımlar içerisinde ‘hareketlilik’ kavramıyla açıklanması daha doğru bulunan göç olgusu iletişim ve ulaşım tarihindeki gelişmelerden asla bağımsız değildir. Göç, yalnızca onu ortaya çıkaran dinamikler sebebiyle değil, diğer toplumsal olgularla ve kurumlarla olan etkileşimi sebebiyle de analiz edilmesi gerekli olan karmaşık bir olgudur. Bu doğrultuda, Gaziantep’te yaşayan Suriyelilerin göç öncesi ve göç sonrası deneyimlerine sosyal medya kullanımının nasıl eşlik ettiğini keşfetmeyi amaçlayan araştırma sonucunda; (1) “Yeni Medya ile İlişkilenme Biçimleri”, (2) “Göçe Karar Verme Sürecinde Sosyal Medyanın Rolü” ve (3) “Göç Sonrası Uyumun Sağlanması Sürecinde Sosyal Medyanın Rolü” şeklinde üç tema belirlenmiştir.

İlk tema altında öne çıkan sonuçlar, Suriye’deki iç savaş süreci ve ülkede uygulanan internet sansür politikalarının, Suriyelilerin internetle olan etkileşimlerini önemli ölçüde etkilediğini göstermiştir. Bilindiği üzere, internette sansürün çok farklı türleri vardır. Araştırmamıza katılan Suriyelilerin, özellikle sosyal medya ağları ve anlık mesajlaşma uygulamalarına getirilen yasaklar bağlamında sansürü deneyimlediği anlaşılmıştır. Telefon hatlarının dinlenmesi ve gözetlenme pratikle-

riyle bağlantılı olduğu vurgulanan korku duygusunun, Suriyelilerin hem yerel hem de ulusötesi etkileşimlerini niceliksel ve niteliksel düzeyde olumsuz etkilediği ortaya çıkmıştır. Ulusötesi ağların, çatışma ortamı ve sansür altında kurulması ve sürdürülmesi çabaları Suriyeliler açısından özel bir politik bağlam örneği sunmaktadır. Araştırma sonucunda ulaşılan söz konusu sınırlı bulgunun, gelecek araştırmalar için bir çıkış noktası olabileceği düşünülmektedir. Sonraki araştırmalar için bir başka çıkış noktası, göçmen gruplarının yeni medya araç ve ortamları ile olan etkileşimlerinin dijital eşitsizlikler sorunu çerçevesinde ele alınması olabilir. Daha önce belirtildiği üzere, Gurak ve Cases (2010), göçmen toplulukları birbirine bağlayan ağların etnik ve politik bağlamlara göre nasıl farklılaştığı sorusunun çok az araştırmada ampirik olarak yanıtlandığını belirtmekteydi. (1) Erişim (birinci düzey dijital eşitsizlik), (2) kullanım becerileri (ikinci düzey dijital eşitsizlikler) ve (3) kullanımdan elde edilen somut faydalarla (üçüncü düzey dijital eşitsizlikler) ilişkili farklı düzeyleri olan dijital eşitsizlikler, internette sansürü de içine alan çok boyutlu bir sorundur. Araştırmamızın sonuçlarına göre, internette sansürle bağlantılı olarak Suriyelilerin sosyal medya kullanım pratikleri çoğunlukla göçten sonraki gündelik yaşam deneyimlerine eşlik etmektedir. Özellikle Türkçe'yi öğrenme/geliştirme amaçlı kullanımlar ile göç öncesi yaşantılarında tanıdıkları kişileri 'arama' ve onlarla 'iletişim kurma' amaçlı kullanımların öne çıktığı görülmüştür. Suriye'deki iç çatışma ortamında yeşeren korku duygusu ve ülkedeki internet sansür politikalarının Suriyelilerin "dijital sermayelerini" (Ragnedda, 2018) nasıl biçimlendirdiğine yönelik daha odaklanmış araştırmalar, dijital eşitsizliklerin azaltılmasına yönelik tüm toplumsal grupları kapsayıcı politikaların geliştirilmesi açısından gereklidir. Nitekim, göç araştırmalarında göçmenlerin önceki hayatlarına yönelik bir ilgi eksikliği olduğu belirtilir (Kaçar Tunç, 2020). Bu ilginin arttırılması, göçmen gruplar ve ev sahibi toplumlar arasındaki gerilimin azaltılması ve sorunlara ilişkin daha kalıcı çözümlerin getirilmesinde önemli rol oynayabilir.

İkinci tema altında öne çıkan sonuçlar, ulusötesi düzeyde eski göçmenlerle kurulan etkileşimin göç motivasyonu sağlamada önemli olduğunu göstermiştir. Zayıf bağlar ve güçlü bağlarla kurulan ulusötesi etkileşim potansiyel göçmenlerin motivasyonu açısından birbirini tamamlayıcı işlevler üstlenmektedir. Nitekim, aile, yakın akrabalar ve yakın arkadaşlar gibi 'kurumsallaşmış' ve 'sürekli' ilişkilere (Bourdieu, 1985, s. 248) işaret eden güçlü bağlar, göç yolu ve hedef ülke ile ilgili bilgilere ulaşılması noktasında önemli bir motivasyon kaynağı olmaktadır. Sosyal medya ile harekete geçirilen veya ilk kez kurulan zayıf bağlar ise göçe karar verme sürecinde güçlü bağlar kadar -hatta dayanışma ve yardımlaşma ağını genişletmesi açısından daha fazla işlevseldir. Sosyal medyada oluşturulmuş göçmen dayanışma gruplarındaki zayıf bağlara dayanan etkileşim, varış noktasındaki iş, eğitim, barınma gibi ihtiyaçların karşılanmasında ve vatandaşlık kazanma gibi bürokratik süreçlere ilişkin bilgilere ulaşılmasında işlevsel bir rol oynamaktadır.

Üçüncü tema altında öne çıkan sonuçlar, sosyal medyanın, zorunlu göç mağduru bireylerin yeni bir toplumda zorlukların üstesinden gelebilmelerini, kendilerine yeterli olabilmelerini sağlayan çok önemli fırsatlar alanını temsil ettiğini ve

böylelikle uyum konusunda kritik bir rol oynadığını göstermektedir. Uyumun çerçevesini çizmek çoğu zaman zordur fakat uyumun sağlanmasının, kişinin yerel dili öğrenmede; iş yaşamında; sosyal hayatta; ve içinde bulunduğu toplumun üyeleri ve kurumlarıyla kurduğu ilişkilerde ulaştığı başarıyla paralel olduğu değerlendirilmektedir (Öner, 2016). Elde edilen bulgular sosyal medyanın -ve bazı geleneksel medya içeriklerinin- Türkçe öğrenimini kolaylaştırdığını; hayatlarını idame ettirmek için gerekli olan istihdam olanaklarından ve yardımlardan haberdar olmalarını sağladığını; haklarında çıkan resmi hizmet ve prosedürlerle ilgili bilgi edinmelerini kolaylaştıran imkânlar sunduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, sosyal medya araçlarının, Suriyelilerin yeni bir kültürel ortama uyum sürecinde karşılaştıkları zorluklarla baş etmelerinde önemli rol oynadığı ifade edilebilir.

Toplumsal gruplar homojen bir yapı sergilemezler. Dolayısıyla Suriyeliler, tıpkı diğer toplumsal gruplar gibi yekpare bir topluluk olarak değil, kadın, erkek, engelli, çocuk, yaşlı, sığınmacı vb. sosyolojik unsurların getirdiği toplumsal-kültürel pratiklerle var olurlar. Dolayısıyla, karşı karşıya kalınan toplumsal sorunlar ve bu sorunlarla nasıl başa çıkıldığı içinde yaşanılan topluma göre değişir. Nitekim, göç olgusunun karmaşık ve çok boyutlu yapısının en önemli nedenlerinden biri çok farklı grupları içinde barındırıyor olmasıdır. Araştırmamızda ise, Suriyeliler içindeki özel bir kategoriye odaklanılmamıştır. Bu sebeple hem göç politikalarının hem de dijital eşitsizliklerin azaltılmasına yönelik politika ve uygulamaların kapsayıcılığına dikkat çekmesi açısından, özel bir toplumsal grup üzerine eğilecek araştırmaların oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu makale intihal tespit yazılımlarıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Etik Kurul Onay Bilgisi

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu'nun 26.08.2021 tarih 02.06.2021 tarihli ve 8 sayılı toplantısının 5 nolu kararı ile araştırmamızın gerçekleştirilmesi etik açıdan uygun bulunmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Katkı oranı birinci yazar için %55, ikinci yazar için %45 olarak belirtilmiştir.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Çalışma herhangi bir destek almamıştır. Teşekkür edilecek bir kurum ve ya kişi bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Abidin, C. (2020). Mapping internet celebrity on TikTok: Exploring attention economies and visibility labours. *Cultural Science Journal*, 12(1), 77–103. <https://doi.org/10.5334/csci.140>
- AbuJarour, S. ve Krasnova, H. (2017). Understanding the role of ICTs in promoting social inclusion: The case of Syrian refugees in Germany. Erişim 22 Nisan 2021, <https://km4s.ca/wp-content/uploads/AbuJarourKrasnova-Understanding-the-Role-of-ICTs-in-Promoting-Social-Inclusion-The-Case-of-Syrian-Refugees-in-Germany.pdf>
- Access Now. (2021). Digital dominion: How the Syrian regime’s mass digital surveillance violates human rights. Erişim 5 Ekim 2022, <https://www.accessnow.org/?s=digital+dominion>
- Ağlargöz O. ve Yardımcı, Ş. (2019). Uluslararası düzensiz göç ve çalışma hayatı: Şanlıurfa ilindeki Suriyeli göçmenlerin durumu. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14(2), 535 – 558.
- Alencar, A. (2018). Refugee integration and social media: A local and experiential perspective. *Information, Communication & Society*, 21(11), 1588-1603. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2017.1340500>
- Anderson, S. ve Daniel, M. (2020). Refugees and social media in a digital society: How young refugees are using social media and the capabilities it offers in their lives in Norway. *The Journal of Community Informatics*, 16, 26-44. <https://doi.org/10.15353/joci.v16i0.3473>
- Andrade, A. D., ve Doolin, B. (2016). Information and communication technology and the social inclusion of refugees. *MIS Quarterly*. 40(2), 405-416. Erişim 20 Aralık 2022, <http://aisel.aisnet.org/misq/vol40/iss2/9/>
- Apak, H. (2015). Suriyeli göçmenlerin gelecek beklentileri: Mardin örneği. *Toplum ve Bilim Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 125-142. <https://doi.org/10.20493/bt.53521>
- Appadurai, A. (1990). Disjuncture difference in the global cultural economy. *Theory, Culture & Society*, 7(2-3), 295-310. <https://doi.org/10.1177%2F026327690007002017>
- Atila Demir, S. (2018). Sakarya’daki yaşlı Suriyelilerin göç deneyimleri ve sorunları. *Göç Dergisi*, 5(2), 205-218. <https://doi.org/10.33182/gd.v5i2.605>
- Bates, J., ve Komito, L. (2012). Migration, Community and Social Media. G. Boucher, A. Grindsted, & T. L. Vicente (Eds.), *Transnationalism in the Global City* içinde (97-112). University of Deusto. Erişim 17 Ekim 2020, <https://www.torrossa.com/en/resources/an/2509178#page=97>
- Boybeyi, S. (2021). Suriyeli sığınmacıların Facebook kullanma motivasyonları: Ki-

lis örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Giresun Üniversitesi.

Boyd, M. (1989). Family and personal networks in international migration: Recent developments and new agendas. *International Migration Review*, 23(3), 638- 70. <https://doi.org/10.1177/019791838902300313>

Castells, M. (2005). Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, I. Cilt Ağ toplumunun yükselişi. (E. Kılıç, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castles, S., & Miller, M. J. (2008). Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri, (B. U. Bal, İ. Akbulut, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Charmarkeh, H. (2013). Social media usage, Tahriib (Migration), and settlement among Somali refugees in France. *Refuge: Canada's Journal on Refugees*, 29(1), 43–52. <https://doi.org/10.25071/1920-7336.37505>

Cosenza, V. (2022). World map of social networks. Erişim 20 Aralık 2022, <https://vincos.it/world-map-of-social-networks/>

Creswell, J. W. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çakran, Ş., ve Eren, V. (2017). Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(9), 1-30. Erişim 19 Mart 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/31632/321457>

Çarpar, M. C. ve Göktuna Yaylacı, F. (2020). Forced migration as a crisis in masculinity: A sociological approach to refugee men's remasculinization strategies in Turkey. *Journal of Refugee Studies*, 34(4), 3846-3870. <https://doi.org/10.1093/jrs/feaa138>

Çetin, İ. (2016). Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların sosyal ve kültürel entegrasyonu. *Sosyoloji Dergisi*, 34, 197-222. Erişim 14 Mart 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosder/issue/41008/495556>

Gün Çınğı, T. (2020). Terör korkusu ve algılanan terör riskinin alturistik boyutları. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 37(2), 358-371. doi:10.32600/huefd.700607

Çömlekçi, M. F. (2020). Social media use among international students: Cultural adaptation and socialization. *TRT Akademi*, 5(10), 668-684. Erişim 17 Ekim 2022, <https://dergipark.org.tr/en/pub/trta/issue/56639/726277>

Çömlekçi, M. F. ve Bozkanat, E. (2019). Alternatif diasporanın sosyal medya iletişimi: "New wave in Berlin" Facebook grubu örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(2), 932-952. Erişim 12 Nisan 2021, <https://doi.org/10.19145/e-gifder.554323>

Dasuki, S. ve Effah, J. (2021). Mobile phone use for social inclusion: The case of

internally displaced people in Nigeria, *Information Technology for Development*, 28(3), 532-557. <https://doi.org/10.1080/02681102.2021.1976714>

Dekker, R. ve Engbersen, G. (2012). How social media transform migrant networks and facilitate migration. *International Migration Institute Working Papers*. Erişim 1 Ekim 2022, <https://www.migrationinstitute.org/publications/wp-64-12>

Dinbabo, M. F., Badewa, A. ve Yeboah C. (2021). Socio-economic inequity and decision-making under uncertainty: West African migrants' journey across the Mediterranean to Europe. *Social Inclusion*, 9(1), 216-225. <https://doi.org/10.17645/si.v9i1.3663>

Erdem, B. (2018). How can social media be helpful for immigrants to integrate society in the US. *European Journal of Multidisciplinary Studies*, 3(3), 74-79. <https://doi.org/10.26417/ejms.v3i3.p74-79>

Erdoğan, M. M. (2020). Suriyeliler Barometresi-2019: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi. Orion Kitabevi.

Erkan, E. (2016). Suriyeli göçmenler ve dini hayat: Uyum, karşılaşma, benzeşme Gaziantep örneği. *İlahiyat Akademi*, 4, 1-36. Erişim 17 Ekim 2022, <https://dergi-park.org.tr/tr/download/article-file/1030852>

Fawcett, J. T. (1989). Networks, linkages and migration systems. *International Migration Review*, 23(3), 671-80. <https://doi.org/10.2307/2546434>

Feinstein, S., Poleacovschi, C., Drake, R., Winters, L. A. (2022). States and refugee integration: A comparative analysis of France, Germany, and Switzerland. *Journal of International Migration and Integration*, (23), 2167-2194. <https://doi.org/10.1007/s12134-021-00929-8>

Genç, H. D. ve Öztürk, D. (2016). Türkiye'deki Suriyeli kadınlar: Mevcut durumları, sorunlar ve çözüm önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi*, (84), 67-91. Erişim 10 Ekim 2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/liberal/issue/48154/609214>

Giddens, A. (2010). *Modernite ve Bireysel-Kimlik*. (Ü. Tatlıcan Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Gillespie, M., Osseiran, S., ve Cheesman, M. (2018). Syrian refugees and the digital passage to Europe: Smartphone infrastructures and affordances. *Social Media + Society*, 4(1), 1-12. <https://doi.org/10.1177/2056305118764440>

Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Geçici Koruma*. Erişim 01 Ağustos 2021, <https://www.goc.gov.tr/yabancilar-ve-uluslararası-koruma-kanununda-gecici-koruma#>

Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). *Geçici Koruma*. Erişim 29 Mayıs 2023, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

Göktuna Yaylacı, F. (2018). *Göçler Çağında Sosyal Hizmetler, Göçe İlişkin Temel Kavramlar ve Kuramsal Yaklaşımlar*. F. Göktuna Yaylacı (Ed.), *Göçmen ve Sığın-*

macılarla Sosyal Hizmet içinde (2-27). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Göktuna Yaylacı, F. ve Çarpar, M. C. (2019). Zorunlu göçün görün(e)meyen aktörleri: Temsil ve toplumsal cinsiyet bağlamında sığınmacı erkekler. *Journal of Economy Culture and Society*, 60, 61-85. <https://doi.org/10.26650/JECS2019-0007>

Görland, S. O. ve Arnold, S. (2022). "Without It, You Will Die" Smartphones and Refugees' Digital Self-Organization. E. Balkan & Z. Kutlu Tonak (Eds.), *Refugees on the Move: Crisis and Response in Turkey and Europe içinde* (239-261). Berghahn Books.

Granovetter, M. S. (1973). The strenght of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360-1380. Erişim 09 Şubat 2022, <https://snap.stanford.edu/class/cs224w-readings/granovetter73weakties.pdf>

Gurak, D. T. ve Cases, F. (2010). Migration Networks and The Shaping of Migration Systems. M. M. Kritz, L. L. Lim ve H. Zlotnik (Ed.), *International Migration Systems içinde* (150-176). Clarendon Press.

Güllüpinar, F. (2020). Göç Kuramları. F. Güllüpinar (Ed.), *Göç Sosyolojisi içinde* (3-24). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.

Hiller, H. H. ve Franz, T. M. (2004). 'New ties, old ties and lost ties: The use of the internet in diaspora'. *New Media & Society*, 6(6), 731-52. <https://doi.org/10.1177/146144804044327>

International Labour Organization. (2020). Syrian Refugees in the Turkish Labour Market. Report. Erişim 9 Kasım 2022, https://www.ilo.org/ankara/publications/WCMS_738602/lang-en/index.htm

Internet World Stats. (2016). Syria: Internet Usage, Broadband and Telecommunications Report. Erişim 5 Ekim 2022, <https://www.internetworldstats.com/me/sy.htm>

Internet World Stats. (2022). Internet Usage in the Middle East. Erişim 5 Ekim 2022, <https://www.internetworldstats.com/stats5.htm>

Kaçar Tunç, G. (2020). Refakatsiz sığınmacı çocukların Avrupa'ya yönelik göç deneyimleri: Eleştirel bir literatür değerlendirmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(46), 83-104.

Scheibe, K., Zimmer, F. ve Stock, W. (2019). Social Media Usage of Asylum Seekers in Germany Conference Paper. Erişim 5 Mayıs 2021, https://www.isi.hhu.de/fileadmin/redaktion/Fakultaeten/Philosophische_Fakultaet/Sprache_und_Information/Informationswissenschaft/Dateien/Wolfgang_G._Stock/2019/331.pdf

Kaya, A. (2016). *İslam Göç ve Entegrasyon*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

King, R. ve Wood, N. (2001). *Media and Migration: Constructions of Mobility and Difference*. London and New York: Routledge.

Kumar, K. B., Culbertson, S., Constant, L., Nataraj, S., Unlu, F., Bouskill, K. E., Moini, J. S., Kostello, G., Rafig oglu Aliyev, G., Afashe, F. (2018). Opportunities for All. RAND Corporation. EriŒim 21 Œubat 2020, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2653.html

Leurs, K. ve Smets, K. (2018). Five questions for digital migration studies: Learning from digital connectivity and forced migration in(to) Europe. *Social Media+ Society*, 4(1), 1-16. <https://doi.org/10.1177/2056305118764425>

Lordoğlu, K. ve Aslan M. (2018). Grnmeyen göçmen çocukların iŒçiliđi: Türkiye'deki Suriyeli çocuklar. *ÇalıŒma ve Toplum*, 2(57), 715-732. EriŒim 24 Mayıs 2023, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ct/issue/71818/1155393>

Mancini, T., Sibilla, F., Argiropoulos, D., Rossi, M. ve Everri, M. (2019). The opportunities and risks of mobile phones for refugees' experience: A Scoping Review. *Plos One*, 14(12): e0225684. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0225684>

Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. ve J. Taylor, E. (1993). "Theories of international migration: A review and appraisal". *Population and Development Review*, 19(3), 431-466. <https://doi.org/10.2307/2938462>

McLuhan, M., ve Fiore, Q. (2012). *Medya Mesajı, Medya Masajıdır* (İ. Haydaroğlu Çev.). S. Semerci (Ed.). İstanbul: MediCat Kitapları.

Nadide, G. (2018). Yeni iletiŒim teknolojilerinin Suriye'den Avrupa'ya siber ağlarla ördüğü yasa dıŒı gç yolları. YayınlanmamıŒ yüksek lisans tezi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.

Nagy, V. (2018). Roma networks: Ethnic solidarity in an internet age? *Intersections*, 4(3). 158-179. <https://doi.org/10.17356/ieejsp.v4i3.440>

ner, A. Œ. (2016). Son Mu BaŒlangıç Mı? Gç ÇalıŒmalarında Sosyal Bir Olgu Olarak Geri DnŒ. S. G. I. ner ve N. A. Œ. ner (Ed.), *KreselleŒme Çağında Gç içinde* (263-285) İstanbul: İletiŒim Yayınları.

Patil, A. (2019, January 4-7). The Role of ICTs in Refugee Lives. ICTD '19: Proceedings of the In Tenth International Conference on Information and Communication Technologies and Development, Ahmedabad, India. EriŒim 17 Aralık 2022, <https://doi.org/10.1145/3287098.3287144>

Ragnedda, M. (2018). Conceptualizing digital capital. *Telematics and Informatics*, 35(8), 2366-2375. doi: 10.1016/j.tele.2018.10.006

Redecker, C., Haché, A. ve Centeno, C. (2010). Using Information and Communication Technologies to promote Education and Employment Opportunities for Immigrants and Ethnic Minorities. Joint Research Centre, European Commission. EriŒim 20 Nisan 2022, https://www.academia.edu/6470926/Using_Information_and_Communication_Technolo

Righard, E., ve Boccagni, P. (2015). Mapping the theoretical foundations of the social work-migration nexus. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 13(3),

229-244. <https://doi.org/10.1080/15562948.2015.1035473>

Malik A. R., ve Asnur, M. N. A. (2019). Using social media as a learning media of foreign language students in higher education. *Bahtera: Jurnal Pendidikan Bahasa Dan Sastra*, 18(2), 166-175. <https://doi.org/10.21009/BAHTERA.182.06>

Şanlıer Yüksel, I., ve Yüksel, M. (2011). Resistanbul: An analysis of Mediated Communication in Transnational Activism. S. Cottle ve L. Lester (Ed.), *Transnational Protests and the Media* içinde (242-254). Peter Lang.

Şanlıer, Y. (2020). Empowering experiences of digitally mediated flows of information for connected migrants on the move, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(8), 1838-1855. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2020.1796264>

Tekindal, M. ve Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-182. Erişim 24 Mayıs 2023, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1355632>

The UN Refugee Agency. (t.y.). Türkiye’de Geçici Koruma. Erişim 1 Ağustos 2022, <https://help.unhcr.org/turkiye/tr/information-for-syrians/temporary-protection-in-turkey/>

Tunga Y., Engin G., ve Çağıltay, K. (2020). Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitiminde karşılaşılan sorunlar üzerine bir alanyazın taraması. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(1), 317-333. <https://doi.org/10.31123/akil.437410>

Türk, M. S. (2020). Suriyeli göçmenlerin sosyal medya kullanım pratikleri. *ICT MEDIA Dergisi* (Şubat 2020). Erişim 24 Mayıs 2022, <https://flihtml5.com/kfal/gmqd>

Wellman, B. (1999). ‘From Little Boxes to Loosely Bounded Networks: The Privatization and Domestication of Communities’. J. L. Abu-Lughod (Ed.), *Sociology for the Twenty-First Century. Continuities and Cutting Edge* içinde. University of Chicago Press.

Williams, C., ve Graham, M. (2014). ‘A world on the move’: Migration, mobilities and socialwork. *British Journal of Social Work*, 44(1), i1-i17. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcu058>

Vuningoma, S., Lorini, M. R., ve Wallace, C. (2021, June 20-25). How Refugees in South Africa Use Mobile Phones for Social Connectedness. C&T ‘21: Proceedings of the 10th International Conference on Communities & Technologies - Wicked Problems in the Age of Tech, Seattle, WA, USA. Erişim 17 Temmuz 2022, <https://doi.org/10.1145/3461564.3461569>